

VU

***Trifolium pannonicum* Jacq.**
Koniczyna pannońska
(koniczyna wielkogłówkowa)

Rodzina: *Fabaceae* (*Papilionaceae*) – bobowate (motylkowate)

Status

W Polsce gatunek narażony na wyginięcie. W krajach ościennych: prawdopodobnie wyginął w Czechach.

Rozmieszczenie geograficzne

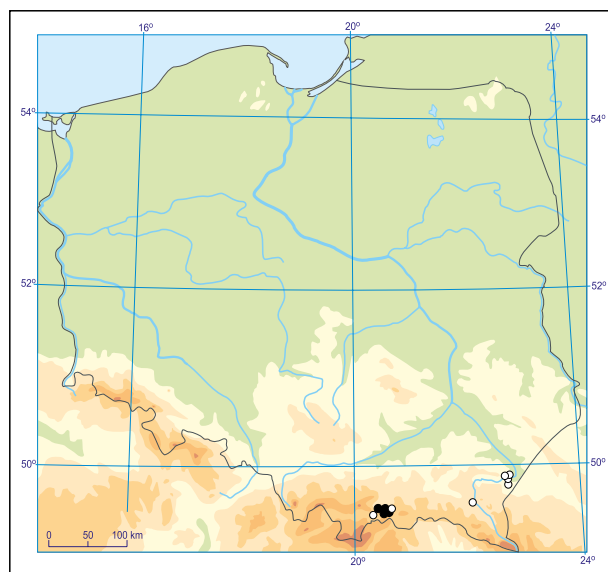
Zasięg *Trifolium pannonicum* obejmuje południowo-wschodnią Europę, Kaukaz i Azję Mniejszą (Kostrakiewicz 1959). W Polsce gatunek występuje jedynie w Karpatach, na bardzo niewielkim obszarze; rozpowszechniony jest w Karpatach na Słowacji, Ukrainie i w Rumunii (Čopik i in. 1977; Dostal 1989).

Występowanie w Polsce

Koniczyna pannońska jest gatunkiem rzadkim w Polsce, znanym z Beskidu Sądeckiego i Pienin oraz okolic Dynowa i Przemyśla (Zarzycki J. 2008b). W Beskidzie Sądeckim podawany był z kilku stanowisk w Paśmie Radziejowej od strony doliny Popradu, między 480 a 850 m n.p.m. (Pawłowski 1925). W ostatnich latach potwierdzono występowanie koniczyny pannońskiej na polanach: Jastrzębskie, Stos, Padlówka, Podskalska i wzdłuż dróg w ich sąsiedztwie (Zarzycki J. 2008a; K. Stawowczyk, mat. npl. z 2008 r.). Odnaleziono także kilka nowych stanowisk w zachodniej części pasma Radziejowej: na polanach Bukowy Potok, Kretówki i na zboczach Suchego Gronia (Zarzycki J. 2008a). Pawłowski (1925)

wymieniał ponadto 2 stanowiska tego gatunku z Pasma Jaworzyny: dolina Głębokiego oraz łąki w Rzyczanowie. W XIX w. roślina ta podana była z Pienin – ogólnie „po łąkach na Pieninach” przez Berdaua (1890) oraz z Polany Wymiarki, zebrana przez B. Gustawicza (okazy w KRAM z 1894 r.) – od dawna niepotwierdzona; obecnie w Pieninach prawie na pewno nie rośnie. Kotula (1881) przytaczał stanowiska koniczyny pannońskiej z Pogórza Dynowskiego – koło Karczmarowej, nad Łętowienką, oraz z Pogórza Przemyskiego – Prałkowce, Długie, Mazury, Helicha i Szybenice.

Fot. 121. *Trifolium pannonicum* na Polanie Podskalskiej w paśmie Radziejowej (2004)

Siedliska i fitocenozy

W Beskidzie Sądeckim występuje na koszonych i nieużytkowanych łąkach z rzędu *Arrhenatheretalia*. Rośnie na glebach brunatnych wytworzonych z fliszu karpacciego, słabo wilgotnych i o kwaśnym odczynie.

Morfologia i biologia

Hemikryptofit. Bylina. Łodyga gruba, wzniesiona, szorstko owłosiona. Wysokość rośliny 30–60 cm. Kwiatostan jajowaty, duży, do 6 cm długości. Barwa kwiatów kremowożółta. Kwitnie w czerwcu i lipcu. Roślina owadopylna.

Charakterystyka populacji

Najliczniejsza populacja występuje na stokach góry Suchy Groń w Beskidzie Sądeckim. W 2002 r. i następnie w 2006 r. na powierzchni kilku arów obserwowano tam dużą liczbę kwitnących roślin. Na polanie Jastrzębskiej kwitło w tych latach kilkanaście osobników, na polanie Stos i wzdłuż drogi na Kordowiec zaledwie po kilka. Na łąkach i przy drogach we wschodniej części pasma Radziejowej obserwowano pojedyncze osobniki.

Dorycnium germanicum (Gremli) Rikli Szyplin jedwabisty

Synonimy: *Dorycnium sericeum* (Neilr.) Borbás, *D. pentaphyllum* Scop. subsp. *germanicum* (Gremli) Gams

Rodzina: *Fabaceae* (*Papilionaceae*) – bobowate (motylkowate)

Status

W Polsce gatunek zagrożony. W krajach ościennych: zagrożony w Niemczech, narażony w Czechach.

Rozmieszczenie geograficzne

Gatunek submediterrański. Występuje na Półwyspie Bałkańskim i tworzy liczne wyspy zasięgowe w południowej części Europy Środkowej (Ball 1968b; Meusel i in. 1965). Oderwane od głównego arealu polskie stanowiska, wyznaczają północny kraniec występowania gatunku.

Występowanie w Polsce

Dwa stanowiska szyplinu jedwabistego, uważane za naturalne, znajdowały się w południowo-wschodniej części Niecki Nidziańskiej. Obecnie istnieje tylko jedno z nich, położone na Garbie Pińczowskim pomiędzy Skowronnem a Pińczowem. Stanowisko to znane jest od XIX w. – podaje je Rostafiński (1872) powołując się na W. Jastrzębowski. Następnie było wielokrotnie

Zagrożenie i wskazania ochronne

Głównym zagrożeniem dla *Trifolium pannonicum* są zmiany siedliskowe wywołane zaniechaniem użytkowania łąk. Brak koszenia umożliwia rozwój krzewów i drzew, co doprowadza do zmiany warunków siedliskowych i zarastania polan przez las. Istniejące stanowiska koniczyniny pannońskiej znajdują się na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego, jednakże ochrona bierna nie jest wystarczająca. Dla zachowania tego gatunku konieczne jest kośne użytkowanie łąk, na których występuje.

Jan Zarzycki

Summary

Trifolium pannonicum is a rare and endangered species in Poland. It occurs now only in the Sądecki Beskid in the Carpathians. Except for one locality with abundant population, the plant has a scattered occurrence. *T. pannonicum* grows in meadows and brushwood. The abandonment of meadows, which results in the succession of shrubs and trees, is a major threat to the species.

potwierdzone (Dziubałtowski 1916; Kaznowski 1929; Głazek 1984; Kaźmierczakowa, Perzanowska 1997; Głazek, Kaźmierczakowa 2001). Roślina występowała także w Niece Soleckiej na wzgórzu pomiędzy Pełczyskami a Stradowem (Kostrowicki 1966; Głazek 1983, 1993); później kilkakrotnie poszukiwano tam szyplinu, jednak bezskutecznie (R. Kaźmierczakowa, mat. npbl.). Trzecie stanowisko, o charakterze prawdopodobnie antropogenicznym, podano przed ponad 100 laty ze wzgórza zam-

Fot. 122. *Dorycnium germanicum* na Garbie Pińczowskim (2007)